

19.4.2021

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle:
siv@eduskunta.fi

Asia: VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

OAJ:n asiantuntijalausunto koskien valtioneuvoston koulutuspoliittista selontekoa

Opetusalan ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta esittää asiantuntijalausuntonsa valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta. OAJ pitää Suomen koulutuspolitiikan tavoitteenasettelua yli hallituskausien erittäin tärkeänä koko yhteiskunnan kannalta ja toivoo, että selonteon käsittely saa eduskunnassa asian merkityksen mukaisen painoarvon.

Yhteiskuntamme elinvoimaisuuden, yksilöiden hyvinvoinnin sekä koulutuksellisen tasa-arvon kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että kasvatus- ja koulutuspalveluihin kohdennetaan riittävä rahoitus, jonka käyttöä ohjaa yksiselitteinen velvoittava lainsäädäntö.

Tässä asiantuntijalausunnossa keskitytään selonteon tärkeimpiin kohtiin. Lausunnon liitteenä on OAJ:n aiempi, kattava lausunto selontekoluonnoksesta, joka sisältää mm. yksityiskohtaisia näkemyksiä eri koulutusasteiden osalta.

1 Koulutukselliseen tasa-arvoon sekä koulutus- ja osaamistason nostoon on sitouduttava parlamentaarisesti

Selonteossa asetetaan kunnianhimoisia tavoitteita. Suomalaisten koulutus- ja osaamistasoa on nostettava ja samalla huolehdittava koulutuksellisesta tasa-arvosta. OAJ pitää näitä tavoitteita välttämättöminä. Suomen ja suomalaisten hyvinvointi, kilpailukyky, sivistys ja menestys on rakennettu korkean osaamisen sekä koulutuksen varaan, mikä tulevaisuudessa vielä korostuu. Viimeisten ennakointitulosten mukaan uudet työpaikat syntyvät Suomessa juuri korkeaa koulutusta vaativiin tehtäviin, mikä edellyttää korkeaa koulutustasoa ja jatkuvaa oppimista entistä laajemmilta väestöryhmiltä, varsinkin kun ikäluokat ovat aiempaa pienempiä. Tavoite on äärimmäisen haastava tilanteessa, jossa vuosikymmeniä jatkunut koulutustason nousu ja oppimistulokset ovat kääntyneet laskuun ja eriytyvät voimakkaasti. Etenkin heikosti osaavien oppijoiden osuus lisääntyy nopeasti.

Voidaan todeta, että tämän päivän päättäjät ja aikuisikäluokat ovat voineet nauttia Suomen alati kohonneesta osaamis- ja koulutustasosta ja sen tuottamasta hyvinvoinnista. Nyt on kyse siitä, tarjotaanko tämä tulevillekin ikäluokille.

Suomella ei ole varaa päästää kasvavaa joukkoa väestöstä putoamaan opinnoistaan ja jäämään syrjään jatko-opinnoista, työelämästä ja laajemmin yhteiskunnasta. Siksi eduskunnan on annettava vahva tuki selonteon tavoitekuvaan, jossa varhaiskasvatuksen osallistumisaste nostetaan pohjoismaiselle tasolle,

19.4.2021

perusopetuksen oppimistulokset nostetaan ja säilytetään kansainvälisellä huipputasolla sekä toisen asteen tutkinnon suorittaa koko ikäluokka ja korkeakoulututkinnon vähintään puolet ikäluokasta. Yhtä lailla välttämätöntä on edistää jatkuvaa oppimista sekä turvata suomalaisen tieteen, tutkimuksen ja kehittämis- ja innovaatiotoiminnan kansainvälisesti korkea taso ja edellytykset.

OAJ vaatii, että eduskunta sitoutuu selonteon tavoitteisiin koulutus- ja osaamistason nostosta sekä koulutuksellisen tasa-arvon turvaamisesta sekä edellyttää hallitusta seuraamaan näiden tavoitteiden toteutumista ja tarvittaessa ryhtymään tarvittaviin lisätoimiin niiden saavuttamiseksi. Näiden pitkän aikavälin tavoitteiden asettamiseksi koulutuspoliittisia selontekoja tulisi laatia säännönmukaisesti kymmenen vuoden välein, jotta esimerkiksi eduskunta voisi puolivälitarkastelussa seurata, ovatko tavoitteet toteutumassa ja tarvittaessa tehdä suunnanmuutoksia.

Lausumaehdotus:

- *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto laatii koulutuspoliittisen selonteon noin kymmenen vuoden välein ja eduskunnalle annetaan säännöllisesti selvitys selontekoon kirjattujen tavoitteiden toteutumisesta.*

2 Koulutustason nosto ei ole mahdollinen ilman riittäviä resursseja

Vaikka selonteko sisältää kunnianhimoisia tavoitteita, niiden toteuttamiseksi esitetyt toimenpiteet ja niihin tarvittava rahoitus jäävät suurelta osin riittämättömiksi. Selonteossa todetaan koulutuksen ja tieteen merkitys taloudellisen hyvinvoinnin ja kasvun sekä kilpailukyvyn tärkeimpänä tekijänä. Samoin tuodaan esille Suomen koulutusrahoituksen jälkeenjääneisyys keskeisimmistä verrokkimaistamme, jotka ovat viime vuosina lisänneet koulutuspanostuksiaan Suomen niitä samanaikaisesti vähentäessä. **Selonteossa todetaan, ettei koulutus- ja osaamistason nousu ole mahdollisia ilman riittäviä resursseja, eikä Suomella ole varaa jättää panostamatta kasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen ja jäädä jälkeen keskeisten kilpailijamaiden kehityksestä.**

OAJ yhtyy näihin näkemyksiin, ja edellyttää eduskunnalta selkeää, konkreettista sitoutumista kasvatukseen, koulutuksen ja tutkimuksen riittävän rahoituksen turvaamiseen. Tavoitteeksi on asetettava verrokkimaidemme Pohjoismaiden koulutusrahoituksen keskitaso seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tämä edellyttäisi koulutusrahoituksen kokonaistason nostamista noin kahdella miljardilla. OAJ:n Taloustutkimuksella teettämässä kansalaiskyselyssä tätä tavoitetta kannatti 85 % vastaajista.

Samoin eduskunnan on sitouduttava siihen, että kasvatukselle ja koulutukselle asetettavat uudet velvoitteet resursoidaan täysimääräisesti koulutuksen järjestäjille. Muuten paheneva resurssipula vain entisestään heikentää annettavan koulutuksen laatua. **OAJ haastaa eduskuntaa pitkäkestoisesti investoimaan koulutukseen ja osaamiseen. Juuri tämänkaltaisiin pitkäkestoisiin,**

19.4.2021

hallituskaudet ylittäviin investointeihin parlamentaariset selonteot ovat erinomaisia työvälineitä.

OAJ pitää tärkeinä selonteon periaatteita tavoitella rahoituksessa pitkäjänteisyyttä, ennakoitavuutta ja painottumista perusrahoitukseen ja pitkäjänteisen kehittämisen tukemiseen pirstaleisten avustushakujen sijaan. Samoin OAJ kannattaa selonteon kahta merkittävää ja konkreettista rahoituslinjausta: ikäluokkien pienenemisen seurauksena valtion rahoitusosuudesta säästyvien määrärahojen kohdentamista takaisin koulutukseen, etenkin varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon sekä linjausta kasvavan korkeakoulututkintojen määrän edellyttämästä lisäresursoinnista. OAJ kannattaa myös tavoitetta nostaa TKI-rahoitus neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Lausumaehdotus:

- *Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen riittävän resursoinnin koulutuspoliittisessa selonteossa asetettuihin tavoitteisiin. Uudet velvoitteet on resursoitava täysimääräisesti koulutuksen ja opetuksen järjestäjille. Koulutuksen rahoitus on nostettava Suomessa kymmenen vuoden kuluessa pohjoismaisten verrokkimaiden tasolle.*

3 Koulutuksellisen tasa-arvon turvaaminen edellyttää selkeää ja sitovaa lainsäädäntöä ja muita normeja

Koulutuksellinen tasa-arvo ei synny itsestään, vaan se pitää turvata lainsäädännöllä. Toimintaympäristön muutokset, mm. ikäluokkien pieneneminen, muuttoliike ja heikkenevä kuntatalous tulevat haastamaan varhaiskasvatukseen sekä koulutuksen järjestämisen yhdenvertaisesti kaikkialla maassa.

Suomalainen koulutusjärjestelmä ja yhteiskuntajärjestelmä perustuvat siihen olettamukseen, että jokainen saa asuinpaikasta ja perhetaustasta riippumatta kasvatus- ja koulutuspalveluita yhdenvertaisesti ja laadukkaasti.

Kun koulutusta järjestetään entisestä poikkeavilla tavoilla, on vielä tärkeämpää säädellä koulutuksen laatua tasa-arvon turvaamiseksi. **Selonteossa yhtenä linjauksena on velvoittavien laatutavoitteiden laatiminen varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämiseen. Tämä linjaus on perusteltu myös muilla koulutusasteilla**, joilla koulutuksen järjestämisen tavat ovat jopa suuremmassa muutoksessa. Sivistysvaliokunta otti kantaa lukiokoulutuksen laatukriteerien puolesta jo oppivelvollisuuslain käsittelyn yhteydessä.

Sitovalla lainsäädännöllä tulisi turvata muun muassa vahva oppimisen tuki aina varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. **OAJ vaatii eduskuntaa turvaamaan vahvan oppimisen tuen sitovalla lainsäädännöllä osana selonteossa esitettäviä kehittämistoimenpiteitä.**

19.4.2021

Samoin OAJ vaatii, että esitetyillä laatuksiteereillä säädellään myös teknologian mahdollistamaa ajasta ja paikasta riippumatonta opiskelua siten, että se toteutetaan aina tavoitellen osaamistason parantamista ja tehdään oppijoiden ikä, hyvinvointi ja edellytykset, koulutuksen laatu ja –opetuksen tavoitteet huomioiden. Näillä perusteilla varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen on jatkossakin perustuttava lähiopetukseen, eikä lainsäädäntöä tule siltä osalta muuttaa.

Lausumaehdotukset:

- *Eduskunta edellyttää, että hallitus ulottaa koulutuksen järjestämistä velvoittavien laatumatkojen valmistelun myös muille koulutusasteille, etenkin toiselle asteelle.*
- *Eduskunta edellyttää, että selonteossa esitettävien toimenpiteiden osana vahva oppimisen tuki turvataan varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle jokaiselle oppijalle sitovalla lainsäädännöllä.*
- *Eduskunta edellyttää, että teknologian mahdollistama ajasta ja/tai paikasta riippumaton opetus on tehtävä aina tavoitellen osaamistason parantamista ja oppijoiden ikä, hyvinvointi ja edellytykset, koulutuksen laatu ja –opetuksen tavoitteet huomioiden.*

4 Avainroolissa osaavat opettajat, joilla on aikaa jokaiselle oppijalle

On hienoa, että selonteossa **nostetaan osaava henkilöstö, etenkin opettajat, keskeisenä vaikuttavana tekijänä niin koulutuksen laatuun kuin koulutusjärjestelmän toimivuuteen.** Keskeinen opettajien osaamista turvaava rakenne ovat opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimukset. **Selonteko sisältää kirjauksen opettajien korkeiden kelpoisuusvaatimusten säilyttämisestä. Tätä OAJ pitää vaatimattomana vähimmäistavoitteena.** Opettajien kelpoisuusvaatimusten väljentäminen paitsi vaarantaisi opettajakunnan osaamisen, myös uhkasi alan ja siihen johtavan koulutuksen arvostusta ja vetoa.

OAJ vaatii eduskuntaa edellyttämään kunnianhimoisempia tavoitteita opettajien osaamisen kehittämiseksi, onhan kyse tavoitetason asettamisesta aina 2040-luvulle. **Tällaisia tavoitteita opettajien osaamisessa olisivat varhaiskasvatuksen opettajien kelpoisuusvaatimuksen nostaminen muiden opettajien tapaan maisteritasolle, pedagogisten opintojen asettaminen kelpoisuusvaatimukseksi korkeakouluopettajille sekä johtamisopintojen lisääminen päiväkodinjohtajien sekä rehtoreiden kelpoisuusvaatimukseen.** Näillä toimilla lisättäisiin niin varhaiskasvatukseen kuin koulutuksen laatua, johtamista kuin ammatin vetoa. Todettakoon, että oppilaitosjohtamisen kysymykset olisivat ansainneet suuremman roolin selonteossa.

Laadukas, yksilöllinen ja oppijan tuen tarpeet huomioiva opetus edellyttää opettajalta sekä osaamista, että aikaa jokaisen oppijan kohtaamiseen ja ohjaamiseen. Tämä ei ole mahdollista ilman riittävää opettajamitoitusta ja sen myötä riittävän pientä

19.4.2021

opetusryhmää. Riittävällä opettajamitoituksella parannetaan niin turvallisuutta ja työrauhaa kuin varmistetaan vahva oppimisen tuki sekä mahdollisuus eriyttää opetusta myös lahjakkaiden, opinnoissaan nopeammin etenevien oppilaiden osalta. Ryhmäkoon vaikutuksia koskevaa tutkimustietoa on esitelty mm. Tulevaisuuden peruskoulu -raportissa (OKM julkaisuja 8:2015).

OAJ on tyytyväinen siihen, että selonteossa luvataan selvittää opettajamitoitus perusopetuksen osalta. **OAJ vaatii, että eduskunta kiirehtii selvityksen laatimista, vaatii pikaisia toimenpiteitä selvitystyön pohjalta sekä edellyttää vastaavaa selvitystä myös muille koulutusasteille, etenkin toiselle asteelle.** Yksilölliset opinpolut ja laskussa oleva osaamistasomme edellyttävät kaikille koulutusasteille säännösperustaa opettaja-oppija -suhdeluvusta.

Selonteossa ilmaistaan myös aiheellinen huoli kelpoisten opettajien saatavuudesta koko maassa. Tilannetta tulee vaikeuttamaan pienenevät ikäluokat ja niiden myötä nopeasti muuttuvat alueelliset opettajatarpeet ja niistä riippuva alueellinen koulutuksellinen tasa-arvo. Ensiarvoisen tärkeää olisi saada reaaliaikaisesti ja kattavasti opettajatietoa. Tämä tieto olisi saatavissa opettajarekisteristä, jota ei vielä valitettavasti ole, mutta onneksi sitä koskeva selvitystyö on parhaillaan käynnissä. Rekisteri olisi tarpeellinen myös tutkimuskäyttöön, minkä vuoksi sitä kannattavat OAJ:n lisäksi useat tutkimustahot (ETLA, KARVI, KTT, PT, VATT).

Lausumaehdotukset:

- *Eduskunta korostaa opetushenkilöstön korkeaa osaamista keskeisenä laatutekijänä ja pitää tavoiteltavana opetushenkilöstön koulutustason nostamista etenkin varhaiskasvatuksen opettajien (maisteritutkinto), korkeakouluopettajien (pedagogiset opinnot) ja päiväkodin johtajien sekä rehtoreiden (johtamisopinnot) osalta. Eduskunta edellyttää hallitusta edistämään näitä tavoitteita osana opettajankoulutuksen ja kelpoisuusvaatimusten kehittämistä.*
- *Eduskunta edellyttää hallitusta pikaisesti selvittämään opettajamitoituksen tarpeen ja käytännön toteutuksen niin perusopetukseen kuin toiselle asteelle ja ryhtymään pikaisiin toimenpiteisiin selvitystyön pohjalta.*
- *Eduskunta edellyttää hallitusta jouduttamaan selvitys- ja valmistelutyötä opettajarekisterin perustamiseksi. Rekisteriä on perustamisen jälkeen kehitettävä siten, että se tuottaa riittävän tietovarannon alan ennakoitintarpeisiin, vahvistaa alan vetovoimaa sekä tukee tutkimusta.*

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö